

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ QUỐC PHÒNG

HỌC VIỆN KỸ THUẬT QUÂN SỰ

NGUYỄN MINH KHOA

**NGHIÊN CỨU TRẠNG THÁI ỨNG SUẤT GIỚI HẠN
TRONG NỀN ĐẤT TỰ NHIÊN DƯỚI TÁC DỤNG CỦA TẢI TRỌNG
NỀN ĐƯỜNG ĐÁP VÀ BỆ PHẢN ÁP**

Chuyên ngành: Kỹ thuật xây dựng công trình giao thông

Mã số: 62 58 02 05

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KỸ THUẬT

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

TS. Hoàng Đình Đạm

HÀ NỘI - 2013

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả trong luận án là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Tác giả luận án

Nguyễn Minh Khoa

LỜI CẢM ƠN

Tác giả luận án xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc tới GS.TSKH Hà Huy Cương và TS Hoàng Đình Đạm đã tận tình hướng dẫn về khoa học, tạo điều kiện thuận lợi, giúp đỡ tác giả trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu và thực hiện hoàn thành luận án.

Tác giả xin chân thành cảm ơn các Giáo sư, phó Giáo sư, Tiến sỹ, các Chuyên gia, các Nhà khoa học trong và ngoài Học viện Kỹ thuật Quân sự đã tạo có nhiều ý kiến đóng góp và chỉ dẫn quý báu cho luận án.

Tác giả xin trân trọng cảm ơn các cán bộ, giảng viên của Bộ môn Cầu Đường Sân bay, Viện Kỹ thuật công trình đặc biệt, Phòng Sau đại học - Học viện Kỹ thuật Quân sự đã tạo điều kiện, giúp đỡ cho tác giả trong quá trình học tập và nghiên cứu tại Học viện.

Tác giả xin trân trọng cảm ơn Ban Giám hiệu, Khoa Công trình, Bộ môn Đường bộ - Trường Đại học Công nghệ Giao thông Vận tải, nơi tác giả đang công tác, đã tạo điều kiện về kinh phí cũng như thời gian để tác giả có thể hoàn thành được bản luận án.

Cuối cùng, tác giả muốn bày tỏ lòng biết ơn đối với những người thân trong gia đình đã động viên khích lệ và chia sẻ khó khăn với tác giả trong suốt thời gian thực hiện luận án.

Tác giả luận án

Nguyễn Minh Khoa

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục đích nghiên cứu.....	3
3. Phạm vi nghiên cứu.....	3
4. Phương pháp nghiên cứu.....	3
5. Nội dung nghiên cứu	3
6. Bố cục của luận án	4
CHƯƠNG 1: TỔNG QUAN VỀ TRẠNG THÁI ỨNG SUẤT VÀ TẢI TRỌNG GIỚI HẠN CỦA NỀN ĐẤT TỰ NHIÊN DƯỚI TÁC DỤNG CỦA TẢI TRỌNG NỀN ĐƯỜNG ĐẮP	6
1.1. Nền đường đắp	6
1.2. Nền đất yếu.....	7
1.2.1. Khái niệm đất yếu	7
1.2.2. Nền đất yếu ở Việt Nam.....	8
1.2.3. Hiện tượng mất ổn định của nền đường đắp trên đất yếu	9
1.3. Tải trọng của nền đường đắp tác dụng lên nền đất tự nhiên.....	10
1.4. Trạng thái ứng suất và tải trọng giới hạn của nền đất.....	11
1.4.1. Cân bằng đàn hồi và cân bằng dẻo.....	11
1.4.1.1. Đất là vật liệu đàn - dẻo lý tưởng.....	11
1.4.1.2. Đất là vật liệu cứng - dẻo lý tưởng	13
1.4.2. Lý thuyết biến dạng tuyến tính	14
1.4.3. Lý thuyết cân bằng giới hạn.....	20
1.4.3.1. Cơ sở của lý thuyết cân bằng giới hạn	20
1.4.3.2. Hệ phương trình cơ bản	20
1.4.3.3. Các lời giải của hệ phương trình cơ bản	21

1.4.4. Lý thuyết đàn - dẻo dùng cho khối đất	23
1.4.4.1. Tải trọng giới hạn đàn hồi.....	23
1.4.4.2. Bài toán hỗn hợp đàn - dẻo về khối đất	24
1.4.4.3. Lý thuyết Cam - Clay.....	25
1.4.5. Các phương pháp dùng mặt trượt giả định	25
1.4.5.1. Phương pháp mặt trượt giả định mặt phẳng.....	25
1.4.5.2. Phương pháp mặt trượt trụ tròn.....	26
1.4.5.3. Phương pháp mặt trượt theo lý luận cân bằng với nền đồng nhất	26
1.4.6. Phương pháp phân tích giới hạn	29
1.4.7. Phương pháp xác định ứng suất theo điều kiện ứng suất tiếp lớn nhất đạt giá trị nhỏ nhất trong nền đất	30
1.5. Giải pháp tăng cường sức chịu tải (tải trọng giới hạn) của nền đất yếu ..	31
1.6. Kết luận	34
CHƯƠNG 2: NGHIÊN CỨU TRẠNG THÁI ỨNG SUẤT TRONG NỀN ĐẤT TỰ NHIÊN DƯỚI TÁC DỤNG CỦA TRỌNG LƯỢNG BẢN THÂN VÀ TẢI TRỌNG NỀN ĐƯỜNG ĐẮP.....	37
2.1. Đặt vấn đề.....	37
2.2. Xây dựng bài toán trạng thái ứng suất trong nền đất tự nhiên dưới tải trọng của nền đường đắp.....	39
2.2.1. Bài toán trạng thái ứng suất trong nền đất	39
2.2.2. Bài toán trạng thái ứng suất trong nền đất tự nhiên dưới tải trọng của nền đường đắp	46
2.3. Phương pháp giải bài toán trạng thái ứng suất trong nền đất tự nhiên dưới tải trọng của nền đường đắp.....	49
2.3.1. Phương pháp giải bài toán bằng sai phân hữu hạn	49
2.3.2. Phương pháp giải bài toán quy hoạch phi tuyến.....	53
2.3.3. Lập chương trình giải bài toán bằng ngôn ngữ Matlab.....	54

2.4. Trạng thái ứng suất trong nền đất tự nhiên	56
2.4.1. Trạng thái ứng suất trong nền đất tự nhiên chịu trọng lượng bản thân	56
2.4.2. Trạng thái ứng suất trong nền đất tự nhiên dưới tải trọng của nền đường đắp.....	62
2.4.3. Khảo sát sự xuất hiện và phát triển vùng biến dạng dẻo	63
2.5. Kết quả và bàn luận.....	65
CHƯƠNG 3: NGHIÊN CỨU TRẠNG THÁI ỨNG SUẤT GIỚI HẠN TRONG NỀN ĐẤT TỰ NHIÊN DƯỚI TÁC DỤNG CỦA TẢI TRỌNG NỀN ĐƯỜNG ĐẮP VÀ BỆ PHẢN ÁP	67
3.1. Nghiên cứu trạng thái ứng suất trong nền đất tự nhiên dưới tác dụng của tải trọng nền đường đắp và bộ phản áp	67
3.1.1. Xây dựng bài toán	67
3.1.2. Xây dựng phương pháp giải bài toán.....	70
3.1.2.1. Phương pháp giải bài toán bằng sai phân hữu hạn	70
3.1.2.2. Lập chương trình giải bài toán bằng ngôn ngữ Matlab	72
3.1.3. Trạng thái ứng suất và sự phát triển của vùng biến dạng dẻo.....	74
3.1.3.1. Trạng thái ứng suất	74
3.1.3.2. Sự phát triển của vùng biến dạng dẻo.....	75
3.2. Nghiên cứu trạng thái ứng suất giới hạn trong nền đất tự nhiên dưới tác dụng của tải trọng nền đường đắp và bộ phản áp.....	77
3.2.1. Đặt vấn đề.....	77
3.2.2. Xây dựng bài toán trạng thái ứng suất giới hạn.....	77
3.2.3. Phương pháp giải bài toán trạng thái ứng suất giới hạn	79
3.2.3.1. Phương pháp giải bài toán bằng sai phân hữu hạn	79
3.2.3.2. Lập chương trình giải bài toán bằng ngôn ngữ Matlab	80
3.3. Trạng thái ứng suất giới hạn trong nền đất tự nhiên dưới tác dụng của tải trọng nền đường đắp và bộ phản áp	81

3.3.1. Khảo sát ảnh hưởng của lưới sai phân hữu hạn đến tải trọng giới hạn	81
3.3.1.1. Khảo sát ảnh hưởng của kích thước ô lưới sai phân.....	81
3.3.1.2. Khảo sát ảnh hưởng của kích thước lưới sai phân hữu hạn.....	81
3.3.2. Khảo sát đánh giá kết quả bài toán trạng thái ứng suất giới hạn	82
3.3.3. Khảo sát ảnh hưởng của chiều rộng tải trọng nền đắp đến tải trọng giới hạn.....	86
3.3.4. Khảo sát ảnh hưởng của trọng lượng nền đất đến tải trọng giới hạn	87
3.3.5. Khảo sát đường đẳng bên và vùng biến dạng dẻo	88
3.3.6. Khảo sát ảnh hưởng của tải trọng bộ phản áp đến vùng biến dạng dẻo ...	95
3.4. Kết quả và bàn luận.....	97
CHƯƠNG 4: NGHIÊN CỨU BỘ PHẢN ÁP ĐỂ LÀM TĂNG TẢI TRỌNG GIỚI HẠN CỦA NỀN ĐẤT YẾU DƯỚI TẢI TRỌNG NỀN ĐƯỜNG ĐẮP	101
4.1. Đặt vấn đề.....	101
4.2. Khảo sát quan hệ giữa tải trọng giới hạn của nền đất yếu với tải trọng bộ phản áp	103
4.2.1. Quan hệ giữa tải trọng giới hạn và chiều rộng tải trọng bộ phản áp .	103
4.2.2. Quan hệ giữa tải trọng giới hạn với cường độ tải trọng bộ phản áp..	105
4.3. Nghiên cứu tải trọng bộ phản áp làm tăng tải trọng giới hạn của nền đất yếu dưới tải trọng nền đường đắp	107
4.3.1. Trường hợp không xét góc ma sát trong của đất yếu.....	107
4.3.1.1. Xây dựng toán đồ thiết kế bộ phản áp.....	107
4.3.1.2. Nghiên cứu tải trọng bộ phản áp hợp lý.....	110
4.3.2. Trường hợp xét góc ma sát trong của nền đất yếu.....	115
4.4. Nghiên cứu bộ phản áp rộng vô hạn để làm tăng tải trọng giới hạn của nền đất yếu dưới nền đường đắp	118

4.4.1. Quan hệ giữa tải trọng giới hạn của nền đất yếu và cường độ tải trọng bộ phản áp rộng vô hạn	118
4.4.2. Xây dựng toán đồ thiết kế bộ phản áp rộng vô hạn	119
4.5. Kết quả và bàn luận.....	121
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	123
Kết luận chung	123
Kiến nghị.....	125
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC ĐÃ CÔNG BỐ	CT-1
TÀI LIỆU THAM KHẢO	TL-1
PHỤ LỤC	PL-1

DANH MỤC CÁC KÝ HIỆU CƠ BẢN

- b - chiều rộng tải trọng nền đường đắp
- b_d - chiều rộng lớn nhất vùng biến dạng dẻo trong nền đất
- B và H - chiều rộng và chiều cao nền đường đắp
- c - lực dính đơn vị của đất nền
- c_u - lực dính đơn vị theo kết quả cắt nhanh không thoát nước của đất nền
- e - hệ số rỗng của đất nền
- $f(\varphi)$ - hệ số xét đến ảnh hưởng của góc ma sát trong của đất nền
- $f(k)$ - giá trị bền theo điều kiện Morh - Coulomb
- G - mô đun trượt của đất nền
- h - chiều cao của bộ phản áp
- h_d - chiều sâu lớn nhất vùng biến dạng dẻo trong nền đất
- h_{hl} - chiều cao hợp lý của bộ phản áp
- i, j - thứ tự hàng và cột trong lưới sai phân hữu hạn
- k - hệ số áp lực ngang của nền đất
- L - chiều rộng tải trọng bộ phản áp
- L_{hl} - chiều rộng hợp lý của tải trọng bộ phản áp
- N_γ - hệ số sức chịu tải theo trọng lượng thể tích
- N_c - hệ số sức chịu tải theo lực dính đơn vị
- N_q - hệ số sức chịu tải theo tải trọng bên
- n_0 - điểm giữa của lưới sai phân hữu hạn tại hàng trên (tại mặt thoáng)
- na và ma - số nút lưới sai phân hữu hạn theo trục x và z
- p - cường độ tải trọng của nền đường đắp
- p_{gh} - tải trọng giới hạn của nền đất
- q - cường độ tải trọng của bộ phản áp
- q_{hl} - cường độ hợp lý của tải trọng bộ phản áp

u - áp lực nước lỗ rỗng đối với đất bão hòa nước

u_a , u_n và u - áp lực khí lỗ rỗng, áp lực nước lỗ rỗng và áp lực lỗ rỗng đối với đất không bão hòa nước

u và v - các chuyển vị ảo theo phương x và z

V - miền lấy tích phân

z_a - chiều sâu khu vực tác dụng của tải trọng xe cộ

Z_G - lượng cường bức theo phương pháp nguyên lý cực trị Gauss

φ - góc ma sát trong của đất nền

γ - trọng lượng thể tích của đất nền

ν - hệ số nở hông của đất nền

δ - biến phân

σ_x , σ_z và τ_{xz} - các ứng suất tổng trong hệ trục xOz

σ'_{x0} , σ'_{z0} và τ'_{xz0} - các ứng suất hữu hiệu do trọng lượng bản thân nền đất

σ'_x , σ'_z và τ'_{xz} - các ứng suất hữu hiệu trong hệ trục xOz

σ_1 và σ_2 - các ứng suất chính lớn nhất và bé nhất trong nền đất

γ_d và γ_b - trọng lượng thể tích của đất đắp nền đường và bệ phản áp

τ_{max} - ứng suất tiếp lớn nhất

τ_s - cường độ chống cắt của đất nền

τ và σ - ứng suất tiếp và ứng suất pháp trên mặt đang xét

Δx và Δz - kích thước ô lưới sai phân hữu hạn theo trục x và z

ε_x , ε_z và ε_{xz} - các biến dạng ảo tương đối trong hệ trục xOz

Ξ - thế năng biến dạng cực tiểu